

ISLAMSKA MISAO

- Osnivač i izdavač:** Fakultet za islamske studije,
Novi Pazar
- Za izdavača:** prof. dr. Enver Gicić
- Glavni urednik:** prof. dr. Enver Gicić
- Pomoćnik urednika:** prof. dr. Hajrudin Balić
- Redakcija:** prof. dr. Sulejman Topoljak
prof. dr. Metin Izeti
doc. dr. Haris Hadžić
prof. dr. Admir Muratović
prof. dr. hfz. Almir Pramenković
- Šerijatski recenzent:** prof. dr. hfz. Almir Pramenković
- Lektor:** Binasa Spahović
- Tehničko uređenje:** Media centar Islamske zajednice,
Novi Pazar
- Štampa:** El-Kelimeh, Beograd
- Tiraž:** 500 primjeraka
- Adresa redakcije:** Fakultet za islamske studije
ul. Rifata Burdževića 1
36300 Novi Pazar

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije
u Novom Pazaru / glavni urednik Almir Pramenković . - 2007, br.
1 - . Novi Pazar (Gradski trg) : Fakultet
za islamske studije, 2007- (Beograd : El-Kelimeh). -24 cm

Godišnje
ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)
COBISS.SR-ID 141771532

Latif Hadžić

KEMALLEDIN EL- BEJADIJEVO UČENJE U OBLASTI KELAMA

UVOD

Čovjek je razumno biće, satkano od tajni, koje posjeduje ograničenu slobodu i snagu. Iz tog razloga je u svakom periodu svog postojanja osjećao potrebu za vodičem koji će mu pokazati put, pomoći mu prilikom rješavanja problema i dati mu potrebne informacije. Tako je Uzvišeni Allah putem Svojih izaslanika, koje je birao među ljudskom vrstom, slao Svoju poruku upute i od ljudi zahtijevao da se ponašaju u skladu sa njom. Posljednja od ovih Božanskih poruka jeste Kuran-i Kerim.

Kuran-i Kerim je posljednja Božija knjiga koju je Allah dž.š. posredstvom Džibrila, a.s., poslao Muhammedu, s.a.v.s., da bi ljudskoj vrsti obezbijedio uputu, blagostanje i sreću. Iz tog razloga riječ je o Knjizi koja posjeduje principe i osnove namijenjene čovjeku svakog doba. Ove principe Uzvišeni Allah nije smjestio u zasebnoj cjelini unutar Kur'ana, već ih je rasporedio unutar cijele knjige, na način da se prožimaju teorija i praksa, vjerovanje i djela.

U tom kontekstu uloga našeg Poslanika je bila da poruku Kur'ana, bilo da se radi o njenom praktičnom ili teoretskom dijelu, ljudima prenese na način da je svi shvate i kao takvu prihvate. Treba reći da je upravo on bio čovjek koji je na najljepši način živio poruku Kuran-i Kerima. Iz toga razloga su i ashabi, koji su imali priliku da stasaju u ambijentu njegovog prisustva, posjedovali iznimno čvrstu vjeru. Zahvaljujući tome nisu se razilazili u stvarima koje se tiču prvenstveno vjerovanja (itikada), niti su po tom pitanju imali bilo kakvih nedoumica.

Političke i filozofske diskusije koje su se pojavile nakon smrti Poslanika ,s.a.v.s., podstakle su vjernike da se okrenu razmatranju temeljnih vjerskih principa. Štaviše, pojava nekih oprečnih mišljenja i stavova jasno je ukaza-

la na potrebu da se kao zasebna cjelina definira okvir osnovnih principa ispravnog i vjerodostojnog vjerovanja.

U jednom takvom vremenu na scenu stupa Ebu Hanifa, čovjek jakih intelektualnih sposobnosti i logičkog razlučivanja, koji je, uprkos činjenici da se rodio u oblasti Kufe i to skoro čitavo stoljeće nakon pojave islama, smatrao da postojeće znanje u okviru vjerovanja nije dovoljno sistematski uređeno, što ga je navelo da osnovne principe koji potiču iz Kurʿana i sunneta sistematizira i uredi. Uporedo sa tim uspješno je debatovao sa materijalistima (dehrije) i zagovornicima novotarija (ehli bidʿat) koji su se pojavili u njegovo vrijeme i koji su svojom nevjerničkom propagandom nastojali da poljuljaju temelje islamskog vjerovanja. Uspio je učutkati protivnike i na taj način sačuvati vjeru muslimana.

Ebu Hanifine stavove na polju akaida sakupljali su njegovi učenici i u formi različitih poslanica prenosili dalje. Kasnije su ovi stavovi priznati i od strane maturidijskih učenjaka, tako da su pored Kurʿana i hadisa prihvaćeni kao osnovni izvor vjerskog znanja.

Jedan od ovih učenjaka je i Kemaleddin El-Bejadi, veliki poštovatelj Ebu Hanife, koji je živio u 17.stoljeću. Obnašao je mnoge važne funkcije u okviru Osmanskog carstva. Razvrstavajući ih prema tematskim cjelinama, stavove Ebu Hanife je sakupio u djelu pod nazivom el-Usulu'l-Munife li'l-Imami Ebi Hanife. Kasnije je ovu knjigu, zaključno sa oblastima kerameta i istidradža, objavio pod nazivom Išaratu'l-Meram min Ibarati'l-Imam¹.

ŽIVOT I DJELO KEMALEDDIN EL-BEJADIJA

Kemaleddin el-Bejadi je veliki učenjak kelama koji je živio u periodu od 1634-1687 godine. Pripadao je maturidijskom mezhebu u okviru ehl-i sunneta. Otac mu je porijeklom iz Bosne, a on je rođen u Istanbulu. Budući da mu je otac služio kao kadija u različitim dijelovima Osmanskog carstva, el-Bejadi je imao priliku da se obrazuje i sluša predavanja od velikih učenjaka tog perioda. U tom smislu, može se reći da je el-Bejadi bio svestrano obrazovan čovjek. Imao je napredno znanje na polju svih islamskih nauka, ali se proslavio radom na polju Kelama i Fikha. Svojim radom je stekao značajno mjesto među učenjacima koji su za vrijeme Osmanskog carstva pisali djela i imali značajne ideje na naučnom planu. Radi se o čovjeku koji je dao značajan doprinos kroz službu u Carstvu².

U jednom periodu svog života radio je kao kadija u istaknutim centrima kao što su Istanbul i Mekka. Za vrijeme svoje službe el-Bejadi se istakao kao poduzetan, principijelan i vrlo strog činovnik. Odlučno se suprotstavljao svim događajima koji su mogli rezultirati smnutnjom i svoje odluke je sprovodio bez imalo dvoumljenja. Događaj u historiji poznat pod nazivom

1 Golcuk, Serafettin, *Kelam Tarihi*. str.343-344. Istanbul 2000.

2 İzgöer, Ahmet Zeki - Çelebi İlyas, *Beyazizade Ahmet Efendi mad.*, T.D.V.İ.Ä., c. 6, s. 55, İstanbul, 1992.

„Vaḳa-i redžm“ (1091/1680) zbio se za vrijeme njegove službe na poziciji rumelijskog kazaskera (visoki vojni sudija). On je lično donio odluku da se tom prilikom kamenuju osobe koje su bile optužene za umiješanost u bludne radnje. Ovaj događaj koji je u osmanskim izvorima zabilježen vrlo detaljno i u nekoliko verzija, koje se međusobno donekle razlikuju, predstavlja prvi slučaj ove vrste u historiji Carstva.

El-Bejadi, vrhunski poznavatelj Kelama i Fikha, za vrijeme svoje službe na poziciji kadije nije djelovao kao klasični birokrata, već je na mjestima gdje bi se našao podučavao, organizovao naučne diskusije i rasprave, i aktivno radio na pisanju knjiga³.

Njegove knjige su bile djela napisana na polju Kelama i Fikha. Ovom prilikom ćemo posebno istaći djela el-Usulu'l Munife i njegov komentar (do poglavlja koja se tiču Kerameta i Istdiradža) pod nazivom Išaratu'l-Meram, koja predstavljaju zbir tematskih cjelina iz područja Itikada (vjerovanja) napisanih u skladu sa pravilima Kelama, a koja se nalaze u Ebu Hanifinim poslanicama pod nazivom el-Fikhu'l-Ekber, el-Fikhu'l-Ebsat, el-Alim Ve'l Muteallim, er-Risale i el-Vasije, njihovim musnedima, kao i u predanjima napisanim u vezi sa Ebu Hanifom. Pored ova dva djela, el-Bejadi je napisao još nekoliko vrlo važnih i poznatih djela, kao što su: Sevanihu'l-Mutarahat ve Levaihu'l-Muzakerat, Risaletu'l-Bahis ve'l-Mudžib, Sak i Medžmua fi'l-Mesaili'l-Muntehabe. Djelo Išaratu'l-Meram, predstavlja jedan od najvažnijih izvora maturidijske škole Kelama. U ovom djelu on je sakupio Ebu Hanifine stavove po pitanju Kelama i na sebi svojstven način ih protumačio u okvirima maturidijske metodologije⁴.

EL-BEJADIJEVO UČENJE

Uluhijjet-Teologija

Ovom pitanju el-Bejadi pristupa iz ugla spoznaje i vjerovanja u Allaha, kao i Njegovih svojstava. El-Bejadi ističe da se nijedna osoba koja dostigne doba zrelosti ne može pravdati neobaviještenošću, u smislu da je ostala neobaviještena o postojanju svog Stvoritelja. Drugim riječima, čak i da poslanička objava nije dospjela do određenog pojedinca, on bi koristeći se vlastitim razumom trebao da spozna Allahovo postojanje, Njegovu jednoću i činjenicu da je On Stvoritelj svjetova. Pored toga, el-Bejadi tvrdi da ljudski razum ima kapacitet samostalnog rasuđivanja kada se radi o ljepoti i ružnoći. U tom smislu možemo reći da el-Bejadi na posebno mjesto stavlja ljudski razum i na taj način striktno prati metodologiju maturidijskog mezheba. Sve u svemu, slobodno možemo reći da je riječ o jednom iznimnom maturidiji⁵.

3 Celebi, İlyas, *Ebu Hanifenin akidesi*, str.18-23. Istanbul 1995.

4 Omerdić, Muharrem, "Djela Ahmet Efendije" *Bejâdi-Zâde*, Anali Gazi Husrev Begove Medrese, br. 21-22, str. 3. Sarajevo 2003. Celebi, İlyas, *Ebu Hanifenin akidesi*, str.24-29.

5 el-Beyâdi, İşârâtül-Merâm min İbârâti'l-İmâm, str. 75-76. Kairo, 1368/1949. el-Beyâdi, *el-Usulu'l Munife*, str.82-83. Istanbul, 1995.

El-Bejadi sve svoje zaključke dovodi u direktnu vezu sa ajetima (nassa). Primjera radi, četiri dokaza koja navodi prilikom dokazivanja Allahovog postojanja naslanja na Kurʿanske ajete. Svoje dokaze u vezi sa Isbat-i Vadžibom razmatra iz ugla nastajanja (hudusa) i mogućnosti (imkana). Međutim, pored poznatih dokaza koje koriste kelamisti, on navodi da svaki čovjek treba da izvodi zaključke uz pomoć dokaza koji su njemu razumljivi, čime pokazuje da postoji veliki broj dokaza u vezi sa Isbat-i Vadžibom i da svako, u skladu sa vlastitim stepenom razumijevanja i uz pomoć različitih dokaza ima mogućnost da spozna Allahovo postojanje⁶. Sve ovo pokazuje da je el-Bejadi uistinu uspio da pokaže određene finese u okviru ove teme. Ovo posebno vidimo u okviru teme koja se tiče imana, jer on definiciju imana općenito daje na način kako su je postavili kelamisti ehl-i sunneta. Drugim riječima, iman se sastoji od potvrđivanje srcem i svjedočenja jezikom, s tim što el-Bejadi ide korak dalje i navodi da čovjek ovo treba izgovoriti tajno ili javno⁷.

Što se tiče Allahovih svojstava, el-Bejadi daje detaljne i vrlo detaljne informacije. Allah se ne opisuje kroz percepcijske osobine koje predstavljaju cilj pet čulnih organa kod čovjeka. Stanja svojstvena stvorenjima, kao što su transformacija, tranzicija, vrijeme, prostor i rasprostranjenost se ne mogu dovesti u vezu sa Allahom. Njegova vječnost (Baki) nije odraz postojanja u dva različita vremena. U tom pogledu, koliko god da ima pojmova koji se tiču nedostataka i nemoći, toliko je i svojstava koja ukazuju na savršenstvo (tenzih)⁸.

Što se tiče sifati-subutija, ona nisu dio Bića, ali se ne mogu ni zamisliti odvojeno od Njega. Ukoliko bi se svojstva prihvatila kao dio Bića, to bi otvorilo put koji vodi do poricanja, međutim, ukoliko bi se uzela odvojeno od Njega, onda bi to ukazivalo na pluralnost u okviru Allahovog Bića⁹.

Govoreći o sifati-subutijama, el-Bejadi se najviše zadržava na svojstvu Kelam. U okviru ove diskusije, koristeći se različitim racionalnim i prenešenim (nakli) dokazima, on odbija teze mutezila, nedžarija i ostalih pobornika novotarija koji tvrde da je Kurʿan stvoren¹⁰.

Po pitanju sifati-haberije, el-Bejadi koristi metodu koja se razlikuje od pristupa nekih učenjaka ehl-i sunneta, a naročito od pristupa ešarijskih učenjaka Kelama. On smatra da ih je pogrešno komentarisati (tevil), jer su to svojstva koja se ne komentarišu. Na ovaj način on je prihvatio stav koji se bazira na učenju prvih muslimana (selefu salihina). El-Bejadi također smatra da se Allah ne može smjestiti u određeni prostor, da se ne nalazi na Aršu ili na nekom drugom mjestu. Ne postoji niti jedna lokacija koja se može dovesti u vezu sa Njim. Allah je čist od bilo kakvog prostora i ne može se opisati niti

6 el-Beyâdi, *İşârâtü'l-merâm*, str.82-84.

7 el-Beyâdi, *ibid.* str. 70.

8 el-Beyâdi, *ibid.* str.109-110.

9 el-Beyâdi, *ibid.* str.118-119.

10 el-Beyâdi, *ibid.* str.138-172.

jednim svojstvom koje pripada Njegovim stvorenjima¹¹.

Sifati-fiilije nisu svojstva koja proizilaze iz Allahovog bića. Sva ona su rezultat Allahove moći, volje i Njegovog stvaranja. Božije svojstvo Tekvin predstavlja sjecište ove vrste svojstava¹².

NUBUVVET -POSLANSTVO

Kada je riječ o poslanstvu (Nubuvvet) Kemaleddin el-Bejadi se dotiče nekih općih pitanja u ovom domenu. Poslanstvo nije titula koju ljudi mogu zaslužiti svojim radom. Riječ je o Allahovoj blagodati koja je namijenjena nekim Njegovim robovima. Poslanici su neophodni da bi ljudi u društvenom životu pronašli sreću, jer jedino slanjem poslanika moguće je upotpuniti zakon koji ima za cilj da popravi stanje ljudske zajednice¹³.

Budući da vjerovjesništvo predstavlja Božiju blagodat Svojim robovima, jasno je da takvi ljudi iza sebe imaju Božansku potporu. Jedan vid te potpore predstavljaju i njihove mudžize. Riječ je o nadnaravnim događajima koji su tu da ih potvrde u njihovoj istinitoj poslaničkoj misiji i da ukažu na njihovu iskrenost.

Mudžize našeg Poslanika koje je el-Bejadi razmotrio su sljedeće¹⁴:

- Kuran-i Kerim
- Inšikak-i Kamer
- Isra
- Vijesti iz prošlosti, budućnosti i gajba
- Nadnaravna stanja kod našeg Poslanika.

Najveća mudžiza našeg Poslanika je Kuran-i Kerim. Upravo sa Kuran-i Kerimom on se uspio oduprijeti svim izazovima svog vremena, i nastaviti će tako sve do Sudnjeg dana.

El-Bejadi smatra da su poslanici sačuvani od svake vrste malih i velikih grijeha, s tim što je moguće da u vrijeme poslanstva dožive određene posrtaje¹⁵.

AHIRET-BUDUĆI SVIJET

Kada se radi o ahiretu, Kemaleddin el-Bejadi daje neke uopćene podatke. Mišljenja je da osnovu vjerovanja čine vjera u Allah i ahiret. Bilo šta da se pripiše ovim osnovicama baza uvijek ostaje ista. Iz tog razloga je njima data prednost u odnosu na ostale segmente vjerovanja (meleci, knjige, poslanici

---

11 el-Beyâdi, *ibid.* str.192-199.

12 el-Beyâdi, *ibid.* str.212.

13 el-Beyâdi, *ibid.* str.335-337.

14 El-Beyâdi, *ibid.* str.313-319.

15 el-Beyâdi, *el-Usulu'l-Munife*, str. 113. *İşârâtü'l-Merâm*, str. 320-322.

i određenje)¹⁶.

Govoreći o predznacima Sudnjeg dana el-Bejadi, za razliku od ostalih učenjaka Kelama, koristi drugačiji stil. Dakle, podjelu predznaka ne vrši na način da ih dijeli na male i velike, već tu podjelu bazira na vremenskoj osnovi. U tom smislu predznake Sudnjeg dana dijeli na one koji pokazuju njegovu blizinu i one koji ukazuju da je Sudnji dan vrlo blizu¹⁷.

Obrazlažući pitanje Dženneta i Džehennema el-Bejadi navodi njihove slojeve i imena tih slojeva. Pored toga, vrlo detaljno tretira i pitanje Ruĵetullaha (viđenje Allaha). Prema njegovom mišljenju činjenica je da će se Allah kao znak Svoje milosti prikazati stanovnicima Dženneta, za što postoje i određeni dokazi. To prikazivanje će biti bez oblika, kakvoće i poređenja. Što se tiče ostalih tema u vezi sa ahiretom, el-Bejadi ne navodi ništa novo u odnosu na Ebu Hanifu. Drugim riječima, i on je mišljenja da su svijet berzaha, život nakon proživljenja i događaji koji će se desiti u određenim fazama tog života (ispitivanje u kaburu, kaburska patnja i kaburske blagodati, proživljenje, mahšer, knjiga djela, polaganje računa, mizan-vaga, zagovornništvo i sl.) nepobitna činjenica¹⁸.

ZAKLJUČAK

Sve u svemu, može se reći da je el-Bejadi jedan od velikih učenjaka iz reda maturidijskog mezheba. Koristeći se određenim brojem jasnih dokaza on je odbio sve ideje i stavove koji dovode u pitanje islamsko vjerovanje. Posebno se pozabavio stavovima zagovornika novotarija (Ehl-i Bid'at), kao što su Mu-tezile, detaljno ih analizirao i na sebi svojstven način pobio njihovo pogrešno učenje. Pored toga, ukazao je na neke stavove ešarijskih učenjaka kelama koje je također smatrao pogrešnim. Do te mjere je bio oprezan kada se radi o pitanjima Itikada (vjerovanja), da je i sufijama skrenuo pažnju na neke bitne stvari, kako ne bi napravili greške i skrenuli sa ispravnog puta vjerovanja. Uzimajući u obzir sve navedeno, slobodno mogu reći da su el-Bejadi i njegova djela -posebno po pitanju Uluhijjeta i Nubuvveta- primarni izvori kojima se trebaju okrenuti studenti i istraživači tokom svog naučnog istraživanja.

---

16 el-Beyâdi, *İşaratü'l- Merâm*, str. 70.

17 el-Beyâdi, *ibid.* str. 67.

18 el-Beyâdi, *İşaratü'l- Merâm*, str.73. *el-Usulu'l Munife*, str.147-153.

CONCLUSION

In sum, we can say that Al-Bejadi one of the great scholars of the maturity scholars class. Using a number of clear evidences, he refused all ideas and attitudes that question the Islamic faith. Specifically addressed attitudes to advocates heresy (Ahl al-bidat), such as Mutezile, analyzed them in detail and in their own way the shallowness of their false teaching. In addition, he pointed to some attitudes Ash'ari scholars of kelam which are also considered wrong. To the extent he was careful when it comes to issues Itikada (belief), that the Sufis drew attention to some important issues, in order not to make mistakes and deviated from the correct way of belief. Taking all this into consideration, I can say that Al-Bejadi and his work -especially in terms - Identity and divinity «AL-Elohiata wa Nubowata” - is a primary source which should students and researchers deal and use during their scientific research.